

Максим ЩЕРБАКОВ аспірант кафедри історії України, провідний фахівець
відділу міжнародних зв'язків Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
e-mail: shcherbakov.maksym2324@vu.edu.uaThis is an open access article
under the CC BY-NC-ND license

© Автор(-и), 2026

Хіпі в Україні 1960–80-х рр. як вияв самобутньої ідентичності (на прикладі львівського молодіжного середовища)

Анотація. Метою статті є концептуалізація ідентифікаційних практик та форм самоідентифікації представників молодіжних хіпі-спільнот в Українській РСР 1960–80-х рр. у трикутнику взаємодії української, радянської (комуністичної) та глобальної (західної, космополітичної) ідентичностей, пов'язаних з ними культурних кодів. Особливу увагу приділено середовищу хіпі Львова як унікального простору культурного взаємовпливу й синтезу своєрідної комбінованої ідентичності. Автор розкриває історичні та культурні чинники, що позначалися на формуванні ідентичності представників неформальних спільнот міста, поглиблює наукові знання про чинники, що діяли на самоідентифікацію та культурне життя молоді УРСР 1960–80-х рр. **Наукова новизна** роботи полягає в комплексному аналізі гібридної ідентичності спільнот хіпі в Українській РСР крізь призму взаємодії різних її вимірів. Уперше зроблено спробу системно інтерпретувати львівських хіпі як носіїв складної ідентичності, що постала на перетині транснаціональних культурних впливів та локального соціокультурного контексту. Запропоновано трактування культурних практик хіпі як самостійного простору конструювання ідентичності, а не лише субкультурних чи протестних явищ. **Висновки.** Ідентичність молодих представників субкультури хіпі в УРСР, зокрема хіпі-спільнот Львова, не була монолітною та одновимірною. Вона становила складний, справді гібридний соціальний конструкт. Проведене дослідження дає змогу розглядати цю ідентичність як результат взаємовпливу кількох чинників: глобального контркультурного метанаративу, вимушеного функціонування в умовах радянської тоталітарної системи, що спонукало молодих людей до внутрішньої еміграції та пошуку альтернатив, а також відчутно відбивалося на українському культурному полі, що надавало місцевим спільнотам космополітичної за своєю природою субкультури специфічних національних рис.

Ключові слова: хіпі, молодь, молодіжні субкультури, студенти (студентство), ідентичність, радянська (комуністична) ідентичність, пропаганда, Українська РСР (УРСР).

Maksym SHCHERBAKOVPostgraduate student of the Department of History of Ukraine, lead specialist of the International Relations Office,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine,ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6276-1697>, e-mail: shcherbakov.maksym2324@vu.edu.ua

HIPPIES IN UKRAINE IN THE 1960s–1980s AS A MANIFESTATION OF DISTINCT IDENTITY (A Case Study of the Lviv Youth Milieu)

Abstract. The aim of the article is to conceptualise the identification practices and forms of self-identification among representatives of youth hippie communities in the Ukrainian SSR during the 1960s–1980s within the triangle of interaction between Ukrainian, Soviet (communist), and global (Western, cosmopolitan) identities and their associated cultural codes. Special attention is paid to the hippie milieu of Lviv as a unique space of cultural mutual influence and the synthesis of a distinctive combined identity. The author reveals the historical and cultural factors that influenced the formation of the identity of representatives of the city's informal communities, and deepens scientific knowledge regarding the factors affecting the self-identification and cultural life of the youth in the Ukrainian SSR in the 1960s–1980s. **The scientific novelty** of the work lies in the comprehensive analysis of the hybrid identity of hippie communities in the Ukrainian SSR through the prism of the interaction of its various dimensions. For the first time, an attempt has been made to systematically interpret Lviv hippies as bearers of a complex identity that emerged at the intersection of transnational cultural influences and the local socio-cultural context. An interpretation of hippie cultural practices as an independent space for constructing identity, rather than merely subcultural or protest phenomena, is proposed. **Conclusions.** The identity of young representatives of the hippie subculture in the Ukrainian SSR, particularly the hippie communities of Lviv, was neither monolithic nor one-dimensional. It constituted a complex, truly hybrid social construct. The undertaken research allows this identity to be viewed as the result of the mutual influence of several factors: the global countercultural metanarrative; the forced functioning within the Soviet totalitarian system, which prompted young people towards internal emigration and the search for alternatives; and the noticeable impact of the Ukrainian cultural field, which imparted specific national features to the local communities of a subculture that was cosmopolitan by nature.

Keywords: hippies, youth, youth subcultures, students (student community), identity, Soviet (communist) identity, propaganda, Ukrainian SSR.

Постановка проблеми. Проблема ідентичності молоді Української РСР у пізньорадянському суспільстві є актуальною для сучасних історичних студій. Зокрема, й у контексті уточнення, притаманних дискурсу дослідження культурного життя зазначеного періоду (епохи «застою»), спрощених уявлень про українське суспільство як культурно однорідного та цілком зросійщеного. Такий підхід значною мірою нівелює складність внутрішніх процесів самоідентифікації молоді, що відбувалися на перетині між офіційною радянською культурою та альтернативними полями – пластом української традиційної культури (успадкованої від попередніх поколінь) й західними культурними трендами, котрі, попри закритість радянського суспільства, різними шляхами проникали через «залізну завісу». В умовах утисків з боку комуністичного режиму та впливу локальних культурних традицій у середовищі молоді УРСР часом виникали доволі несподівані форми самоідентифікації й ідентифікаційні практики, однією з яких стало виникнення наприкінці 1960-х рр. молодіжних хіпі-спільнот. З-поміж них, середовище субкультури хіпі у Львові, що становить цінний кейс для аналізу, оскільки традиційно активне культурне життя міста, в поєднанні зі специфікою Галичини як культурного фронтиру, зумовило формування особливого «результату» інтенсивного взаємовпливу різних варіантів молодіжної (само)ідентифікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасному історіографічному дискурсу, присвяченому дослідженню історії субкультури хіпі в УРСР, притаманний поступовий перехід від мемуарно-публіцистичного наративу до академічної концептуалізації. Перші десятиліття ХХІ ст. позначені публікацією низки джерел особового походження – спогадів та матеріалів інтерв'ю безпосередніх учасників руху. На цьому етапі продовжувалася традиція ХХ ст., а саме формування джерельної бази, актуальної для подальшого наукового вивчення проблематики.

В українській історіографії деякі аспекти зазначеної проблеми висвітлені в розвідках Т. Скоропляс та Б. Шумиловича [1–2]. Проте загальна кількість академічних публікацій обмежена, що зумовлює переважання емпіричного джерельного матеріалу над теоретичними узагальненнями. Своєю чергою, західна історіографія, де ключовими є студії американського історика В. Ріша, концептуально структурує проблему львівських хіпі в широкому транснаціональному та постколоніальному контекстах [3–5]. В. Ріш, відповідно, розглядає це поле дослідження в спеціальній монографії про Львів радянської доби [3]. У ній субкультура як частина культурного ландшафту «українського Заходу» постає феноменом самотнього гібридного простору.

Метою статті є концептуалізація ідентифікаційних практик та форм самоідентифікації представників молодіжних хіпі-спільнот в Українській РСР 1960–80-х рр. у трикутнику взаємодії української, радянської (комуністичної) та глобальної (західної, космополітичної) ідентичностей, пов'язаних з ними культурних кодів.

Виклад основного матеріалу. Питання ідентичності молоді в контексті дослідження культурного життя в Українській РСР 1960–80-х рр. набуває особливої гостроти при спробі аналізу ідентичності молодіжних субкультур, що існували в умовах перетину радянського, українського національного та глобального контркультурного дискурсів. Зокрема, субкультура хіпі (інші назви «діти квітів», «покоління квітів», «люди любові»), як вона постала на українських теренах на хвилі глобального молодіжного контркультурного руху 1960-х рр., зазнала глибокої трансформації. Вона була зумовлена тоталітарною специфікою радянського суспільного ладу, обмеженістю доступу українських представників хіпі-спільнот до культурних першоджерел руху в умовах Холодної війни, а також впливом локального українського національного смислового простору та культурних традицій.

Рух хіпі виник у США середини 1960-х рр. як реакція на війну у В'єтнамі, консюмеризм та бюрократизацію суспільства. Ідеологія цього руху пропонувала альтернативний проєкт соціуму, заснований на засадах пацифізму, деурбанізації, побудови неієрархічних спільнот. Надалі зміни в громадському житті Заходу супроводжувалися революцією в музиці (The Beatles, Джиммі Гендрікс, рок-фестиваль Woodstock 1969 р. тощо). Принципово важливим для нашого розуміння проблеми є той факт, що «залізна завіса» не змогла зупинити дифузю цих контркультурних ідей на терени соціалістичного блоку. До Центрально-Східної Європи, а також до СРСР ідеї руху проникали опосередковано через іноземне радіо («Голос Америки», «Радіо Свобода»), самвидав, польські та угорські тематичні публікації, контрабандні платівки [5].

В Українській РСР, зокрема й у Львові, хіпі з'явилися наприкінці 1960-х рр., але найбільше піднесення цього руху припало на наступне десятиліття [4, с. 569]. Появі хіпі у Львові й Україні загалом сприяла політика «розрядки» у відносинах між країнами «соціалістичного табору» та Заходом. Саме вона зробила можливим відносно «відкриття інформаційного простору СРСР для західної культури» [3, с. 84].

У Львові, місті з багатозначною ідентичністю, рух хіпі набув особливої динаміки. Цьому сприяли близькість до західного кордону СРСР та збереження українських традицій опору. У культурному ландшафті УРСР Львів виступав своєрідним «вікном» до західного світу, через яке на українські землі проникали модні й ідеологічно-альтернативні елементи західної контркультури [3]. «Львів дуже близько до кордону, тому тут зловити “ворожу хвилю”, відчутти нові віяння (передусім, у музиці, що нас цікавить) було значно простіше, ніж у решті частин країни», – зазначив із цього приводу учасник руху хіпі І. Лемко [6]. Водночас один із лідерів львівських хіпі 1970-х рр. А. Олісевич згадував, що, крім Львова, в інших містах УРСР спільноти хіпі не були чисельними – «в одному населеному пункті могли перебувати від п'яти до заледве 50 вільних людей». У Києві «хіпі збиралися й на Хрещатику, й на Великій Житомирській, але їх намагалися локалізувати» [7].

Самоідентифікація львівських хіпі була гібридною. Вона становила складну конфігурацію трьох базових вимірів, що перебували в стадії постійної взаємодії та взаємопроникнення. Засадничим елементом ідентичності хіпі була приналежність до глобального, космополітичного контркультурного руху. Варто зазначити, що ця участь була значною мірою уявною: безпосередні контакти із західними представниками субкультури та доступ до культурних першоджерел були жорстко обмежені «залізною завісою». Тому вона конструювалася через вторинні канали й локальні інтерпретації.

Основним маркером та каталізатором глобальної ідентичності в хіпі була західна рок-музика. Прослуховування записів, їх копіювання та обговорення формували уявлення про причетність до широкої транснаціональної спільноти. Використання специфічного сленгу, насиченого англіцизмами, слугувало маркером належності до «глобального покоління» та водночас засобом відмежування від радянського обивателя. Світогляд хіпі в УРСР формувався через інтеграцію західних ідеологем: пацифізму, заперечення консюмеризму, а також зацікавлення східним містицизмом і духовними пошуками. Ще одним виявом космополітизму львівських хіпі була легкість запозичень із актуального іноземного дискурсу. І. Лемко зазначав, що, «до прикладу, ми мали китайські псевдо, бо у ті часи Китай виступав ворогом СРСР, а вороги совка були наші друзі. Серед нас з'явилися прізвиська Лю Шаоци, Лінь Бяо. Також під час вторгнення радянських військ до Чехословаччини у нас з'явилися чеські клички Дубчек і Біляк» [8].

Попри орієнтацію на Захід, хіпі залишалися ментально вкоріненими в реалії СРСР. Це накладало відбиток на їхні способи самопрезентації. Створені львівськими хіпі організації пародіювали комсомольські структури, що виявлялося в написанні «статутів», збиранні членських внесків тощо [4, с. 573–574]. Аналізуючи внутрішній світ львівських хіпі, В. Ріш стверджував, що їм було притаманне почуття «інтернаціоналізму». Їхньою мовою спілкування була російська, а їхня ідентичність залишалася переважно радянською. Тож, на думку дослідника, цей «рух не був культурно українським», хоча, здебільшого, «представлений саме етнічними українцями» [4, с. 579–580]. А. Тараненко також описав спільноту хіпі, котра збиралася навколо заснованого у 1979 р. кафе «Вірменка», принагідно зазначивши, що на 90% вона була російськомовною [9].

Натомість історик Я. Грицак, молоді роки якого припали на час розквіту досліджуваної субкультури, подає дещо складнішу картину. Він наголошує, що в місті співіснували російськомовна спільнота, що збиралася на Личаківському цвинтарі, та україномовна – у Святому Саду. При цьому російськомовні хіпі вважали україномовних «націоналістами», а ті, своєю чергою, сприймали російськомовних як «несправжніх, бо радянських», хоча із часом обидві спільноти зблизилися [10].

Відтак у досліджуваний період Львів вкотре став тим унікальним простором, де глобальні тенденції вступали у синтез із українським культурним ландшафтом. З одного боку, ідеологія хіпі пропагувала космополітизм та стирання кордонів, що мало б суперечити українському національному дискурсу, а з іншого – в реаліях УРСР нонконформізм самого «покоління квітів» об'єктивно вів його до опозиції кремлівській політиці російщення. І хоча хіпі не висували національних політичних вимог, проте деякі з них інтегрували українську етніку до своєї естетики.

У покинутому монастирі кармелітів босих, що знаходився в середмісті Львова, у 1970-х рр. постав унікальний культурний феномен – Республіка Святого Саду. Безумовно вона була грою, але водночас становила, створений хіпі та відмежований від навколишньої радянської дійсності, окремий культурний простір. Ця спільнота стала відомою далеко за межами міста: у 1976 р. саме у Святому Саду відбувся всесоюзний з'їзд хіпі, який організатори замаскували під весілля одного з представників руху.

Лідер Республіки часів її розквіту у 1970-х рр. І. Лемко згадував, що у Святому Саду «навіть не пахло совковим духом» [8]. І справді, як зазначає А. Тараненко, гербом Республіки Святого Саду «був стилізований тризуб у вигляді видовженого аттика і двох веж костелу кармелітів босих» [9]. Також, згідно з інтерпретацією І. Лемка, у Святому Саду «не грало ролі ні соціальне, ні національне походження. Дідусь Бацили був активістом “Просвіти”, а дядько воював в УПА. Натомість Святий, мій найближчий друг у ті часи – чистий росіянин, ходив до російської школи, а його батько – советський прикордонник» [6]. Принагідно Я. Грицак стверджує, що комуністичний режим звинувачував львівських хіпі у «націоналізмі», але, на його думку, він не був їм притаманний [10]. Б. Шумилович вважає хіпі з Республіки Святого Саду «носіями “параддянської” ментальності – специфічного типу свідомості, яка не є радянською, антирадянською або нерадянською» [2].

Практичним виявом української ідентичності у львівських хіпі була українізація рок-музики. Так, яскравим прикладом синтезу української та західної культур стало створення 1975 р. у спільноті Республіки Святого Саду україномовного рок-гурту «Супер Вуйки» [8].

В умовах горбачовської «перебудови» у середовищі українських хіпі мали місце спроби переосмислення ідеології та політизації руху. 20 вересня 1987 р. група А. Олісевича провела у Львові першу в УРСР демонстрацію під політичними гаслами [1, с. 376].

Висновки. Ідентичність молодих представників субкультури хіпі в Українській РСР, зокрема хіпі-спільнот Львова, не була монолітною й одновимірною, як щодо цього йшлося у компартійних документах, рішеннях чи не всіх керівних структур, навчальних програмах, підручниках. Вона виникла й тривалий час існувала як певний гібридний соціальний конструкт. Проведене дослідження дає змогу розглядати цю складну та самобутню ідентичність як результат взаємовпливу трьох чинників: глобального контркультурного метанаративу, вимушеного функціонування в умовах радянської тоталітарної системи (що спонукало молодих людей до внутрішньої еміграції та пошуку культурних альтернатив), а також відчутного впливу українського культурного поля. Останнє надавало космополітичній за своєю природою субкультурі місцевих (регіональних) спільнот специфічні національні риси.

Тематика статті видається перспективною для подальших досліджень у багатьох аспектах. Одним із таких проблемних вузлів тут може бути етнічна культура, що перепліталася з комуністичною політичною доктриною, уніфікованою радянською свідомістю.

Список літератури

1. Скоропляс Т. В. Історія субкультури хіпі в Україні від моменту зародження до сучасності. *Молодий вчений*. 2019. №3 (67). С. 374–377. DOI: 10.32839/2304-5809/2019-3-67-79.
2. Шумилович Б. Відмовляючись від соціалізму: альтернативні простори Львова 1970–2000-х років. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2013. Вип. 23. С. 602–614.
3. Risch W. J. The Ukrainian West. Culture and the Fate of Empire in Soviet Lviv. Cambridge: Harvard University Press, 2011. 360 p.
4. Risch W. J. Soviet «Flower Children». Hippies and the Youth Counter-Culture in 1970s L'viv. *Journal of Contemporary History*. 2005. Vol. 40, № 3. P. 565–584.
5. Youth and Rock in the Soviet Block. Youth Cultures, Music and the State in Russia and Eastern Europe / ed. by W. J. Risch. Lanham: Lexington Books, 2015. 310 p.
6. Мельник Р., Чупринська А. Святий Сад. «Третій вимір» радянського Львова. *Zbruc*. 2016, 12 листопада. URL: <https://zbruc.eu/node/58610>.
7. Олісевич А. «Потрібна революція свідомості». *День*. 2013, 24 червня. URL: <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/alik-olisevych-potribna-revolutsiya-svidomosti>.
8. Крижанівська М. Республіка Святого Саду – острівець свободи у Радянському Союзі. *Локальна історія*. 2021, 17 липня. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/respublika-sviatogo-sadu-ostrivets-svobodi-u-radianskomu-soiuzi>.
9. Тараненко А. Пригоди у країні Хіпландія. Як львівські «діти квітів» руйнували СРСР. *Українська правда*. 2020, 4 грудня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/12/04/7275683>.
10. Грицак Я. «Ми живемо у світі, який було створено в 1960-і». *Укультура*. 2024, 25 червня. URL: <https://uculture.com.ua/publications/84>.

References

1. Skoroplias, T. V. (2019). The history of the hippie subculture in Ukraine from its inception to the present. *Molodyi vchenyi [Young Scientist]*, 3, 374–377 [in Ukrainian].
2. Shumylovych, B. (2023). Rejecting socialism: alternative spaces of Lviv in the 1970s–2000s. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist [Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood]*, 23, 602–614 [in Ukrainian].
3. Risch, W. J. (2011). The Ukrainian West. Culture and the Fate of Empire in Soviet Lviv. Cambridge.
4. Risch, W. J. (2005). Soviet «Flower Children». Hippies and the Youth Counter-Culture in 1970s L'viv. *Journal of Contemporary History*, 40, 3, 565–584.
5. Youth and Rock in the Soviet Block. (2015). *Youth Cultures, Music and the State in Russia and Eastern Europe*. Lanham.
6. Melnyk, R., Chuprynska, A. (2016). Holy Garden. The «Third Dimension» of Soviet Lviv. *Zbruc*. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/58610> [in Ukrainian].
7. Olisevych, A. (2013). «A Revolution of Consciousness is Needed». *Den' [The Day]*. Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/alik-olisevych-potribna-revolutsiya-svidomosti> [in Ukrainian].
8. Kryzhanivska, M. (2021). The Republic of the Holy Garden – an Island of Freedom in the Soviet Union. *Lokalna istoriia [Local History]*. Retrieved from: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/respublika-sviatogo-sadu-ostrivets-svobodi-u-radianskomu-soiuzi/> [in Ukrainian].
9. Taranenko, A. (2020). Adventures in the Country of Hippieland. How Lviv's «Flower Children» Destroyed the USSR. *Ukrainska Pravda [Ukrainian Truth]*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/12/04/7275683/> [in Ukrainian].
10. Hrytsak, Ya. (2024). «We Live in a World that Was Created in the 1960s». *Ukultura [Ukultura]*. Retrieved from: <https://uculture.com.ua/publications/84> [in Ukrainian].

(Надійшла до редакції / Received: 27.03.2026; Схвалено до друку / Accepted: 14.04.2026; Публікація / Published: 28.04.2026)

